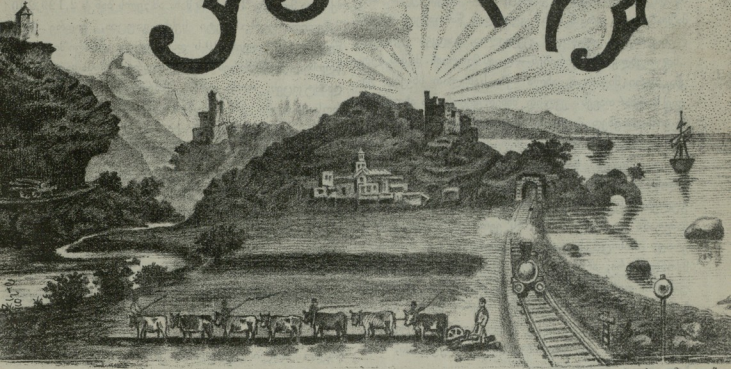

გეგა

სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახაზებიანი გაზეთი. გამოდის **ლივ. 3 ა დემკურავისა დბა** **წოველ კვირა ღლშ.**

№ 18.

აპრილის 2, 1893 წ.

№ 18.

შინაარსი:— შვი ფიქრები აკაცისა.—მატიანე.—ნ. ბართაშვილის დასაფლავება.—სიტყვები ა. ენისკოსისა, აკაცის ილ. ჰეგავაძისა, ლ. ლოლუასი, დ. ბაქრაძისა, თუმანიანისა, ბიძინა ჩოლოყაშვილისა და გ. წერეთლისა.—ჭაზჩას წერილი მის ამხანაგებთან.—ამბავი ნ. ბართაშვილზედ გ. იუსელიანისა.—ოცდა-ხუთის-წლის დღესასწაულზედა იტალიის მეფის ჰუმბერტოს და დედოფლის მარგარიტას ქორწინებისა გ. წერეთლისა.—ნეტარება (ლეჟი) გ. ქ.—შვილისა.—ბატონებმა არ დაიწუნეს, (მოთხრობა) ანასტასია ერისთავისა.—განცხადებანი.

შავი ფიქრები

ნ. ბართაშვილის დასაფლავების გამო

წიცოცხლეში ვატირებ. რომ მოკვდები გიტორებ. ეს არის საერთო მცნება ქართველების და ამ მცნებას ევრც ერთი საზოგადო მოღვაწე ეგერს ევრ აუელის.—მართალია ბატონ-ყმობა გათავდა, მაგრამ ბატონობისა და სხვისი დამონების სურვილი ჯერ კიდევ არ ამოფხურია კაცობრიობას გულიდან: ყველას ეჯავრება მონობა და ბატონობას კი, ასე თუ ისე, ყველა ეტანება.—ერთობა, ძმობა და სიყვარული ჯერ-ჯერობით კიდევ მხოლოდ ფარისეულური სიტყვის მარგალიტობაა, საქმით დამტკიცებას კი გლადსტონობა უნდა და გლადსტონები ბევრი არ არიან.—ეს სამწუხარო კანონი უტხო ქვეყნებში, სადაც განათლება ძლიერია, ჯერ კიდევ მარჯვეთ ფეხ-მოკიდებულია და ჩვენ ში ხომ, რაღა თქმა უნდა, უკანასკნელ წერტილამდე იქნება მიწული...

ჩენი ხალხი ნამდვილ საზოგადო მოღვაწეს ისე უყურებს, როგორც ბატონი მონას: ძველთ ბატონებს უყვარდათ ერთგულობით და მუშაობა-სამსახურით განსხვავებული მონა, მაგრამ ამ სიყვარულს მხოლოდ ცარიელი სიტყვით აცხადებდნ და საქმით კი უფრო მეტს ჯაფასა და შრომასაც სთხოვდენ, ეიდრე სხვა მონებს.—თუ მშრომელი მეტს ჯაფასა და შრომას ევრ აიტანდა და თან გადაჰყვებოდა, მაშინ კი იტყოდა ხოლმე, ბატონი მეწყინა ჰეშარიტათ, ნეტავი არ მომკვდარიყო, სასარგებლო იყო ჩემთვის და სხვა...“ ამას, რასაკვირველია, წრფელი გულით ამბობდა, მაგრამ მისი ბატონური გონება მაინც ევრ ურჩევდა, რომ მეორეთ არ გაემეორებინა ეს შეცდომა და ერთგულ მოსამსახურებისათვის სიცოცხლეშივე ევლა ყური და გულ-გრილობით, უბატონობითა და უსამართლობით არ დამეოკლებია იმისთვის დღე. სწორედ ამ მდგომარეობაში არიან ჩენი მოღვაწენი ჩენი ხალხის ხელში.

ნაცლად მისა, რომ ხელი შეუწყონ, წინ ელაზებინან, ხელ-ფეხს უკრავენ სიტყვით, თუ საქმით, ტალახსა და ქვას ესერიან, წინ ევალს უფენენ და როდესაც მოღვაწე შეუბოვარ ბრძოლაში სულს დაღვეს, მაშინ კი ყირამალას ვადალიან და ასკიკუტუს თამაშობენ. ამ დროს რომ კუბოდან წამრახედა მიცვამობებული, რას იტყობა? შექველია, გასკვირდებოდა: „სიცოცხლეში მატირებენ — დღეს მღერიან. მაშინ ლუკმა პური მიჭირდა, ახლა ჩემი სახელით სხვებს ქელეს უმართვენ. ეკლით მიხვლტდენ და ახლა გვირგინის თავზედ მაყრიან. ვისთვის და რისთვის! ის არა სჯობდა, რომ სიცოცხლეში არ ევდენეთ და არ ცდილიყვენ ხელ-ფეხის შეკრას, რომ თავისუფლად, უფრო ნაყოფიერათ შემძღობოდა მათი ერთგულება, ქვეყნის სასახური და საფლავეში თან არ ჩამეტანა ჯგირი, რომ მე ის ეერ ავასრულე ქვეყნერად, რისიღ ასრულემა შემიძლო და სურვილი მიქონდა. არა, არა! ეს არის ფარისევლობა, მაგრამ უკნური ფარისევლობა: მათივე თავის დაცინება და ჩემი საშინელი შეურაცხყოფა, უფრო მწარე და საზიზღარი დაცინება, ვიდრე სიცოცხლეში.“ შექველია, ამას იტყობა და გადაბრუნდებოდა კუბოში, რომ ხელ-ახლად მომკვდარიყო.

მე მგონია, ეს ფიქრი ხშირად მოუღდის თავში საზოგადო მოღვაწეებს და მათ სიკვდილი ერთი ორად მწარედ მიაჩნიათ. რომ ეს ასე არ იყოს, ძალიან კარგი იქნებოდა, რომ ჩვენ მოღვაწეებს უკანასკნელ სურვილის მაინც უსრულვდნენ და ნაცლად იმ ძვირფასს ვგირგინებთ, რომელსაც თავზედ ვაყრით, თუ მაინც და მაინც არ მოგვიშლია, მხოლოდ ცარიელი უბრალო რამე ნიშანი გვირგინისა მიუძღვნათ ხოლმე და ფულები კი, რომელიც ასე ტყუილა იკარგება, დაეღვათ ფონდათ მომავლი მოღვაწეებისა, რომ მათ სიცოცხლეშივე დაეხმაროს ხოლმე საზოგადოება. ეს ტკბილი მოფიქრება სიკვდილის წინეთ გულს დაუშვებებს ნამდვილ საზოგადო მოღვაწეს.

ავაკი.

მ ა ტ ი ა ნ ე

ფილისის სათავად-აზნაურო ბანკის კრება დაიწყო აპრილის 20-ს და გათავდა აპრილის 30-ს. დიდ-ძალი ხალხი ჩამოვიდა მაზრებიდან. ეტყობა, ქართველმა თავად-აზნაურობამ ბოლოს შეიგნო ის აზრი, რომ ამ ჩვენ დროში ვინც არ ფიზიკობს

და თავის საქმეებს მხნეობით და მომპირნეობით არ ეკიდება, მისი საქმე დაღუპულია.

გასულს წელს სულ ხარჯიან-სარგებლიანა ბანკიქონია მოგება 211,875 მან. ამ წელს ბანკს 2,129,200 მანეთით უფრო მეტი სესხი გაუტია, ვიდრე წინა წელში. აპრილის 20-ს დამტკიცდა ანგარიში 1892 წლისა. შეიწინარეს ივ. ჯაბადრის წინადადება და დამტკიცეს, რომ სამმა ამორჩეულმა კაცმა დასწერონ ხოლმე კრების ბაასი, რომ უსწორ-მასწორი ამბები და მიდგომით ბაასი არ იბეჭდებოდეს გაზეთებში, როგორც უწინ სჩვეოდათ ზოგიერთ გაზეთების თანამშრომლებს. 21 აპრილს იყო მსჯელობა თავდა-აზნაურთა თხოვნებზედ, რომელთაც ჰსურდათ დამფუძნებელ წევრებზედ გამხდარიყვენ. მიენდო შედამხედველს კომიტეტს განეხილა ეს თხოვნები და, რომელთა უფლებაც ცხადთ აღმოჩნდებოდა, ჩაერიცხა ისინი ბანკის წევრებზედ. აპრილის 22 იყო მსჯელობა მამულების დაფასებისათვის შედგენილს წესზედ-დარიგზედ (ინსტრუქტიაზე). კრებამ წესი-დასწერიტა დარჩეს კიდევ ერთს წელიწადს ძველი წესი-დარიგის ხოლო ახალი განიხილოს კომისიამ და მომავალს კრებაში მოგვასენოსო. კომისიაში აარჩიეს თ. ივ. მაჩაბელი, მ. მაჩაბელი, თ. ლ. ვაჩნაძე, თ. დ. ბარათაშვილი, ალ. მირზაშვილი და კ. ფურცელაძე.

23 აპრილიდან დაიწვეს მსჯელობა სკოლების ხარჯზედ და სტუდენტების შესაწევარ ფულის გადაწყვეტაზე. ბანკის გამკეობა და მისი პარტია ცდილობდა ძალიან შეემკირებინა ეს ხარჯები. ხოლო მოწინააღმდეგე პარტია ძალიან თავგამოდებული იყო, რომ სტუდენტებისათვის მაინც გადაეღვათ ათას ხუთასი მანეთი შესაწევრელად; მაგრამ ეერას ვახდენ. თ. ილ. ჭავჭავაძემ დიდი მვერ-მეტყველებით ილაპარაკა წინააღმდეგ სტუდენტების შეწევისა და კიდევ უარი ათქმევინა საზოგადოებას ამ შეწევაზედ. აპრილის 27-ს გადასწყდა ორი შესანიშნავი კითხვა: ა) მიეცეს ქალაქებს, მაზრებს და სოფლებს სესხად ფული ვგირაოდ; ბ) მიენდოს ზედამხედველ კომიტეტს. გამგებობასთან ერთად განსაჯოს, თუ რა ღონისძიებით შეასყიდოს სკრის მამული გორის თავდა-აზნაურობას სამეურნეო სკოლის გასამართავად. აპრილის 28 ს სკოლის კრებამ მოისმინა თ. ზ. გ. ერისთვის მიერ შეწეროდა თავდა-აზნაურობისათვის ძვირფასის ოძისის მამულისა სამეურნეო სკოლის გასამართავად. კრებამ დიდი მადლობა შესწირა. ზ.

გ. ერისთავის ასეთის წარჩინებულის ქველმოქმედებით. იმავე დღეს გადაწყდა, რომ მიეცეს კახეთის დამშუულ ხალხის შესაწვეწნელად სამი ათასი მანეთი.

აპრილის 29-ს მოხდა არჩევნები. ბანკის დირექტორობაზედ ყუთი დაუდგეს თთ. გ. ი. თარხნიშვილს, ი. გ. მაჩაბელს და ნ. ვ. ორბელიანს. არჩეულ იქმნა მაჩაბელი, მიიღო 449 თეთრი და 366 შავი კენჭი, თარხნიშვილმა—392 თეთრი 419 შავი, ორბელიანმა—158 თეთრი და 655 შავი დამფასებლობად იყარეს კენჭი თ. ლ. ჩერქეზიშვილმა, თ. ნ. თუმანიშვილმა, ვ. სულხანიშვილმა და ა. მირზაშვილმა. არჩეულ იქმნენ თ. ნ. თუმანიშვილი და თ. ლ. ჩერქეზიშვილი. სულ იყო 815 ამომრჩეველი.

ორბელიანისა, ალექსანდრე ჭავჭავაძისა და სხვანი. მაგრამ ამისთანა პატივისცემა არავის ღირსებია. იმათ სცემდენ პატივს, როგორც დიდ-გვაროშვილებს, მაღალ ხარისხიანის კაცებს და არა განსაკუთრებით, როგორც პოეტებს. აქ მე ჩემი თვალით ვნახე, ხალხმა რომ შენის ნაშთის წინაშე თავი მოიდრიკა და მუხლი მოიყარა, ქალებს რომ თავზედ ევსათ შენი კუბო და ისე მიჰქონდათ. შენისა და კასპის ზღვის პირებიდანაც ბევრი მოვიდა შენ დასაფლავებაზედ დასასწრებათ. ასეთი განუსაზღვრელი სიყვარული, ავრე თვალ-საჩინოდ, ჯერ არავის რგებია წილად. ჩვეულებრივად პოეტები და მღვრიან სიყვარულს და ბუნებას, შენ კი საგნად შენის პოეზიისა აღირჩიე ერის მწუხარება, მისი გულის ტკივილი."

სიტყვა თ. აგაკა წერეთლის

(ქუთაისის თავდა-აზნიურობის წარმომადგენლისა.)

ნ. ბარათაშვილის ნაშთის დასაფლავება

მღე იყო ღრუბლიანი, დილით ცოტად წინწყლოვდა. ქალაქიდან ხალხი მიეშურებოდა რკინის გზის სადგურზედ. დიდი, პატარა, ქალი და ჩილი, ყველანი იქ მიისწრაფოდნენ, გულის ძვრით მოელოდნენ, თვალი მოეკრათ დიდებულის ქართველის ნაშთისათვის. ვისმა რკინის გზის სადგურზედ მწყობრი, გულს სიღრმემდის მისაწვდენი ტყბილი ხმა ქალების ვალობისა: „ქრისტე აღსდგა მკვდრეთით...“ ნიკოლოზ ბარათაშვილის ძელებიც ამდგარიყო და მოდიოდა დიდებით თავის სამშობლოში. ერთა მუხლი მოუყარა თავის მომავლის სევტების წინასწარმეტყველსა. მას უშლიდნენ წინ მუხისა, დაფნისა და პურის თაველებისაგან შეგროვულს გვირგვინებს. ერი ჰვლობდა „წმინდაო ღმერთოს“ და ამ დიდებით გაჰყვა იგი დიდუბის ტაძრამდის, სადაც მას მიელოდა სამშობლო მიწა, რომ მიიღო საუკეთესო დაკარგული შვილი თავის კალთაში, ზედ დაფერქვია მღვლარე ცრემლი საქართველოს დედისა და იმითი გავთობა ორმოც-დარვა წლის გაყინული ძელები პოეტის უცხო ქვეყანაში.

მინდა რომ ვიყო ვარსკვლავი, განთიადისა მორბელი, რომ ჩემს აღმოსვლას ელოდეს ტყუთა ფრინველი და ვარდი. მინდა მზე ვიყო, რომ სხივი ჩემსა გარემოს მოვავლო, საღამოს მიტრამ ჩავიდე, რომ დილა უფრო ვაქცხოვლო.

ინატრა ახალგაზღვა მგოსანმა ამ ნახევარი საუკუნის წინეთ და ეს ნატრა წინასწარმეტყველებათ გადაექცა: ვახდა წინამორბედათ ჩენი ახალი ცხოვრების განთიადისა და იქ შორს, სამშობლოდან უცხო მხარეს, მშესავით ჩავესვენა, რომ დღეს აქ უფრო მეტის ძლიერებით აღმობრწყინებულყო. ამას ვხედავთ და დღევანდელი ჩენი მივებება, გლოვა და ზარი კი არ არის, ლიტანიობა და მზე-მინა. დიად, არავის გვეგონოს აქ ეს ნამდვილი სამარე და კუბო ბარათაშვილისა, იმისი კუბოა ყველა ქართველის გული და ისე ზმირი, როგორც თვით მკოსნის მთელი საქართველოსადმი სიყვარულით ავსებული გულის-ძვრა. ეს ადგილი არის მხოლოდ ნიშანი, სადაც ამიერიდან უნდა დაესვენოს ჩენი მნათობი, რომ მთელს საქართველოს სხივი ჰქინოს და მართლაც რომ უკეთეს ადგილს ვერ გამოვიძებნიდით. მართალია ყოველი კუთხე საქართველოსი წმინდაა, მაგრამ ეს ადგილი, ეს დიდუბე წმინდა-წმინდათაა. აქ დაიდვა პირველად ძლიერს გვირგვინი უპირველესმა ჩენმა საისტორიო მნათობმა თამარ მეფემ. მართალია დღეს დიდუბეს ის ფერი აღარ ადევს, აღარც ის ტაძარი, აღარც ის სასახლე,

სიტყვა ალექსანდრე ენასკაძისა

გიცნობდი და ახლა, როცა ვხედავ ამდენს წარმომადგენლებს და ამდენს პატივისცემს დიდისა და პატარისაგან, ქალისა და კაცისაგან, მხოლოდ ახლა შევიგნე შენი დიდი მნიშვნელობა. ჩენში პოეტები ბევრნი ყოფილან, დავსწრებიყარ იმათ დასაფლავებაზედაც, მავალითად, გრიგოლ

ალარც ის წად კოტია. ჟამთა მსვლელობამ, დროთა ვითარებამ ის გადასახეფერა, მაგრამ დიდებული ხატი კი მაშინდელი შეუტყველად დარჩა საქართველოს ხსოვნაში. აქამომდე ჩვენ წარმოვიდგინდით თამარს თავზედ ძლიერ-მოსილი გვირგვინით, რომელსაც გვირდით უღვა ძლიერი ჩანგით საკარბის მისი მღერალი რუსთველი დღეიდან უფრო დასრულებული იქნება ეს ხატი. მეორე გვევლით ედგომება ბარათა-შეილი.

როგორც ამ შეიდას წლის წინეთ: დასავლეთ-საქართველოდან, ესე იგი იმერეთიდან, მოვიდა ხალხი, რომ თავყანი ეცა დიდებული თამარისათვის და საზოგადო საერო ლიტანიაში მონაწილეობა მიეღო, დღესაც მოესულვართ იმერეთით, რომ ნიშნად სამარადისო ძმობისა და გაუყრელი ერთობისა დაეადეთ გვირგვინი ბარათაშვილის კუბოს, გვირგვინი შეკონილი პურის თავ თეთავისაგან საგულისხმო მისა, რომ მგოსანი იყო უპირველესი მთსცელი გონებრივი ნაყოფისა, არა მარტო ერთი კუთხისა—მთელი საქართველოსი. ნაყოფიერი იყო ეს ხორბალი, როგორც დღეზედ, ამიერიდანაც, რომელთანაც ერთად დაუეიწყარი იქნება სახსენებელი ნიკოლოზ ბარათა-შვილისა.

სიტყვა ილა: ჭავჭავასა

ვითეული ცემა გულის ძარღვისა გვეჭრის და კვაწყულულებს ჩვენ და ჩვენი სიცოცხლე ჭრილობიდან სისხლის შეუწყვეტელი დენა იქნებოდა, რომ ქვეყანაზე პოეზია არ ყოფილიყო. სიტყვა ერთმა ბრძენმა. ღმერთი, რომ ვრს, ქვეყანას მოწყალების თვალთ გადმოხვდავს, მოუელენს ხოლმე კაცს, პოეზიის მადლით ცხებულსა. როცა ადამიანს სურს შეიტყოს ღირსება და დიდება ერისა, ყოვლთ უწინარეს ამას იკითხავს, — რამდენი მთქმელი და მწერალი ჰყავსო. ღირსებას და სიდიადეს ერისას მარტო ამ საწყაოთი სწყევს ადამიანი. რაკი ასეა, ახლა ცხადი უნდა იყოს, რა ძვირფასი განძია ჩვენთვის იგი მტვერი, რომლის წინაშე ედგეერთ ჩვენ დღეს.

პოეზია მადლია, ნიჭია, რომელიც ძილვეა მხოლოდ კაცთა რღითი რჩეულითა. მადლია, მაგრამ ამასთანავე ტვირთიც არის, — რადგანაც იგი მოვლენილია, რომ ჭრილობიდან სისხლის შეუწყვეტელი დენა კაცთა სიცოცხლეს შეუყენოს.

ამ მადლს, ამ ტვირთს დიდი ძალღონე უნდა სულისა და ხორცისა. და ამიტომაც როცა ღმერთმა გამოგვიგზავნა ჩვენდა ნუგეშად და თავმოსაწონებ-

ლად ნიკოლოზ ბარათაშვილი, უკუთხა ენა მეტყველებისათვის, თვალნი ხედვისათვის, ყურნი სმენისათვის, გულს ჩაუღდა გაუჭრობელი ცეცხლი კაცთა გულის გასათბობლად და უბძანა. წადი და კაცთა ნათესავს ამნვე უზუნდესი მცნება ჩემი და სიტყვით გული აუნთეო.

კიდევ ვიტყვი, პოეზია მადლია, ნიჭია, მაგრამ ხომ ჰხედავთ, იგი დიდი ტვირთიც არის. დიდ ტვირთადე იცნო იგი ამ ჩვენმა სახელოვანმა კაცმა მას ყველაფერი ანაცვალა. ოღონდ ეგ ტვირთი დაულაღეად ეზიდა, ოღონდ ერთგულად ემსახურა და ყველაფერს შეესწირავე განწირულის სულის კვეთებამდეო. ამ განწირულებამ გარდაცვალების ერთის წლის წინად ეს სიტყვები ამოაკენესა, რომელიც წინასწარმეტყველებად გადაექცა ბოლოს:

ნუ დაევიარხო ჩემს მამულში ჩემთა წინაპართ საფლავებ შორის, ნუ დამიტროს სატრფომ გულისა, ნუღა დამეცეს ცრემლი მუხუბარის... შევი ყოვანი გამითხრის საფლავს მდელითა შორის ტრიალის მინდვრის და ქაიიშხალი ძვალთა შენინითა ზარით ღრალთი მიწას მომაყრის...

სატრფოს ცრემლის წილ მკვდარსა ოხერსა დამეცემიან ცოურნი ცვარნი, ჩემთა ნათესავთ გლოვისა ნაცვლად მივაღლებენ სევენი მყოვერნი.

ეს მწვევი წინასწარმეტყველება გაუპართლდა: იგი არ დაივარხა თავის მამულში, მას არ დაედინა ცრემლი თავის ქვეწნის შეილისა. ეს ვჯერი თან ჩაიყოლია ამ ჩვენმა განმადიდებელმა კაცმა და დღეს ჩვენ, ჩვენდა სასახლოდ, მოგასვენეთ აქ მისი მტვერი, მისი ნაშთი, რომ დღეის ამას იქით მისმა სამშობლოცამ თვისი ნამი ცრემლად ზედ აღინოს, მისმა სამშობლო დედა-მიწამ გული გადაიხსნას და მისი მტვერი მიიბაროს მისდა განსასვენებლად და ჩვენდა სალოცავად.

მართალია, ეს მოკვიხდა ორმოცდა შეიღს წელიწადს შემდეგ და იქნება სიტქან, გვიან არისო, მაგრამ რა არის ორმოცდა შეიდი წელიწადს უყვადეებისათვის? მხოლოდ ერთი წამია. ნიკოლოზ ბარათაშვილი უყვადეია და უყვადეისათვის, არც რაიმე ქვეყნიერობაზე გვიანია, არც რაიმე ადრე. ეს დიდებული წამი, რომელმაც დღეს აქ შეჭკობა წარმოამადგენელობა მთელის საქართველოსი, მაგალითია იმისი, რომ ჩვენნი ერთი ამადლებულა სულითა და გულითა, რადგანაც მარტო ჭკუა გახსნილმა და გულ-გაწმენდილმა კაცმა იცის ესე ღირსეულად დავსება და ესეთის პატივით ხსენება დიდ ბუნებოვანი კაცისა.

დიდ ბუნებრივ იყო იგი, ვის სამარესაც გარს ეარტყვიართ დღეს და, აჟი, იწინასწარმეტყველა კიდევ:

სულად ხომ მაინც არ ჩაივლის ეს განწირული სულის კვეთება, და გზა უვალი, შენგან თელილი, მერანო ჩემო, მაინც დარჩება.

და დარჩა კიდევ. ევ გზა უვალი თვითთვეული ქართველის გულია, საცა მისმა მერანმა ღრმად ჩააქლია მისი ანდერძი, მისი ნათქვამი. ვაპრობთ აქ ძველის დადგმას. ხოლო რა დასადარია ხელთ-ქმნილი ძველი, თუნდ დიდ ფსიხანი, იმ ხელთ-უქმნელ ძველთან, რომელიც მისმა დიდ-ბუნებრივანობამ ჩვენ გულში ალაგა.

მე არ ვეტყვი საუკუნოდ სხენებას, იმიტომ რომ თვითვეულის ქართველის გული მისი საუკუნოდ სასხენებელია.

სატრფოს ცრემლის წილ დამეცემა ციურნი ცვარნი და ჩემთა ნათესავთ გლოვისა ნაკვლად სეაენი მყიარნი მივალაღებნო. აღსრულდა ეს წინასწართქმული მისი მაშინ და დღეს კი მის მტერს, მის ნაშთს, მის კუბოს, მის საფლავს დასტარიან მისნი ტრფალინიცა, მისნი ნათესაინიცა და ამათ ცრემლს ზედ დასიდ დაიდებული ცრემლი მთელის საქართველოსი.

სიტყვა თქმული დ. ლალუასა

(ქუთაისის ქალაქის თავისა)

ოდესაც კაცის წინ კუბო დგას, როდესაც იგი პირლია სამარეს დაჰყურებს, მისი სული ყოველთვის გლოვით და მწუხარებით არის მოცული. მაგრამ დღეს ჩვენ სხვა რასმე ვგრძნობთ, სულ სხვა გრძნობით არის სასე ჩვენი სული. ნაკვლად გლოვისა, ნაკვლად მწუხარებისა, ჩვენ დღეს მხოლოდ ერთს ბრწყინვალე დღესასწაულსა ეხედვით, მარტო სიხარულსა ვგრძნობთ. დღევანდელი დღე არის და სამარადისოდ დარჩება ერთ საუკეთესო დღედ საქართველოს ერის ცხოვრებაში, არის სასიხარულო ყოველის კაცისათვის, ვისაც კი სწამს და უყვარს კეთილი ჭეშმარიტება და ახარებს მათი წინ წასვლა და გამარჯვება.

ნიკოლოზ ბარათაშვილი გადაიცვალა 1845 წელში, გადაიცვალა უტხო ქვეყანაში, მაგრამ ახლოს, ძალიან ახლოს საქართველოსთან. მაშინაც იყო საქართველო, მაშინაც სწერდენ და კითხულობდენ ქართველები; მაგრამ საქართველოს არ უწყებია, არ გაუვია, არ უჯერძნია, რომ მან დაჰკარგა საუკეთესო შვილი. ბარათაშვილი მიბარდა მიწის უტხო ქალაქში ყოველის კაცისგან დაიწყებული.

ამ გვარი დასასრული საზოგადო მოღვაწისა იყო ჩვეულებრივი ჩვენს ქვეყანაში. ეს კარგად იცო-

და ჩვენმა პოეტმა.—იკოლა მან, რომელიც მუდამ სტროდა სულის სიბოლეს, რომელიც გლოვობდა განქრობას სახელთა მათთა, ვინც მამულისათვის თავი დასდევს.

გაიარა თითქმის ნახევარმა საუკუნემ, შეიცვალა დრო. შეცვლილან თვით ქართველებიც და დღეს ჩვენ ვხედავთ, რომ იგინი შეკრებილან აქ მათ სადღებლად, ვინიც დაჰკარგვა ორმოცდა-შვიდის წლის წინ იმათ ამბოთაც არ გაუვიათ. კარგს მიტქმელს კარგი გამგონი უნდა. ბარათაშვილი იყო კარგი მიტქმელიც მაგრამ ჩვენ ვერ ვიყავით კარგნი გამგონნი ის, რასაც ახლა აქა ვხედავთ, ცხადად გვიმტკიცებს, რომ ჩვენ ეს ნაკლულევენება გავვისწორებია, თუმცა ამისთვის ნახევარი საუკუნე დაგვიკირდა. აი, ბატონებო, რას გვასწავებს დღევანდელი დღე; აი მიზენი ჩვენის სიხარულისა და დღესასწაულისა.

სამშობლოს მადლობა, სამშობლოსაგან ხსენება არის საუკეთესო და უდიდესი ჯილდო, რომელსაც კი საზოგადო მოღვაწე მიიღებს, და როდესაც სამშობლო თავის ერთგულს შვილს ამ გვარს მადლობას გადაუხდის, ეს გარემოება ყოველთვის სანუგეშო და სასიხარულოა, იმიტომ რომ ცხადად გვიმტკიცებს და დაგვანახებს, რომ კეთილს საქმეს ფენი მოუღვაგებს და წინ წასულა.

ახლა მოვიტყევი შენკენ, სასიქადულო ჩვენო პოეტო, მოვიტყევი, ვითარცა წარმომადგენელი ჩვენის ძველის დედა-ქალაქისა, მის მიერ აქ შენდა სადიდებლად წარმოგზავნილი. დღეს ჩვენს ქვეყანაში არ არის კუთხე, სადაც შენი სხენება, შენი ქება არ იყოს. შენ დღეს შევართე იგინი, ვინც ყამთა ვითარებამ და კაცთა უმეცრებამ ერთმანეთს დააშორა, შეხალა და გაჰყარა,—შენ, ორმოცდა რვა წლის მკედარმან, შენის მძოგერის სულით მათ ავგრძობინე ძიობა, ერთობა და შეჰყარე შენდა სადიდებლად. ვაისაროს შენმან სულმან: იგი აღარ არის ოზოლი. მე შენთვის არ ვინატრი საუკუნო ქანკებას: შენი სული არას დროს არ განწორდება საქართველებს და ვიდრე არსებობს ქართველობა, ვიდრე არსებობს ქართული სიტყვა, შენი სახელი არას დროს არ მოიშლება.

სიტყვა ღვთო ბეჩრაძისა

(ქუთ თავ. აზნაურობის წარმომადგენლისა)

მერეთის თავდაზნაურობა თავყანსა სცემს შენს სახელს და ამკობს გვირგვინით შენს კუბოს, როგორც საქართველოს სახელოვანის და სასიქადულო შვილისა.

იგი დღეს ნუგეშობს მათი, რომ გულმოდგინედ მისდევს შენს კვალს და ზრდის შენს ნერგს,

რამდენათაც ეს მოსახერხებელია დროთავეთარების-
გამო და ჩვენის დაცემულის მდგომარეობის დაგვარ,
მას სრული იმედი აქვს, რომ კვლავ დაადგეს შენს
საფლავს საპატიო გვირგვინი უფრო მზიარულს დროს.

ეს იქნება მაშინ, როცა ახლო და შორე მე-
ზობლებს შორის და მთელს ევროპაში, რომელთა-
ნაც ჩვენ ვადამბული ვართ კაცობრიობის გაუწყვე-
ტელი ჯაკეტი, "შური შეიცვლება მეცობრობად, სი-
ძლიერილი—სიყვარულად და მონება გადაეა ძმობად.
ის დრო ძლიერ შორს არ არის, თუ მივიღებთ მზე-
დელოებაში კაცობრიობის მაღალ ზნეობისა და გა-
ნათლების გზით მძიმეთ სიარულს. თუ ამოიხედავ
შენის კუბოდან, ახლაც დაინახავ ამის ბრწყინვალე
ცისკარს, ცხოველ-მყოფელის მზის წინა-მობრუნდა.
მანამდის კი ტკილიდა განისვენე შენს მშობელს მი-
წაში, სიციცხლით ტანჯული და ბედ-შეო პოეტო.
მაშინ, როდესაც ამოვა მზე სიპართლისა, საზოგადო
ძმობისა და სიყვარულისა, ჩვენი შეიღიშელები
უფქველად მონახენ შენს საფლავს და მზიარულად
ჩამოგატახებენ დედ-ენაზე: «გზიაროდენ! აღსდგა ქრის-
ტე და განზორციელდა მისი ღეთაებრივი, შენი სა-
ზიარო სწავლა, რომელიც აღადგენს ზნეობით მკედარო-
თა და დაცემულთა და სამარესავით ბნელში და მწუ-
ხარებაში მყოფთა ანიჭებს ნათელსა ქვეშარიტსა და
იმ ზომსა ბედნიერებასა, რამდენიც შეიძლება მოი-
პოვოს ამ წუთის-სოფელში კაცმა, რომელიც კი
ამუშავებს თავსა და აზმარებს ხელსა.

ის გარემოება, რომ ჩვენ ვაუფებელით ამდენს
მძინვარეს და ურიცხე მტერთა, ნებნროთიდან და-
წყებელი ლეკებადის და მტკიცედ დავიცივით ჩვენი
მიწა, ჩვენი სჯული და ჩვენი დედ-ენა, საკმაოდ ამ-
ტკიცებს მას, რომ ქართველების თავიც კარგად მუ-
შაობს და ხელიცა....

სიტყვა ლექსად თქმულა

სომხის ვახუთის „მუხრის“ წარმომადგენელის თუმანიანისკა.

ული დამიშვიდე და ინუტემე მოწყენილო სა-
ქართველო! რად დაგლონებია ევაკაცური სა-
ხე? ვანა განსვენებულის პოეტის ნაშთის ხელის
შებნებამ განახლა წყლულნი შენის გულსა? ნუ თუ შენს
დაობლებულს სულს აშინებს ბნელი სამარე პოეტი-
სა?... დიად, შენ ხელმოვარედ საუკუნოდ ესაღმები
შენს მგოსანს. მაგრამ მის მგოსნობით გამოწყვეული
გრძნობა არც სამარეში ჩავა და არც დასასრული
მიეცემა. იგი გრძნობა მუდამ ცხოველი იქნება და
მოვა დრო, როცა განტურნავს შენს წყლულს. შენ კი,

მრავალ-ტანჯულის ერის საიდუმლო გულას-ნადებთა
მგოსანო, შენ, რომელიც მუდამ სწუხდი ცეცხლ-
აგზნებულის გულითა და სულით, საუკუნოდ გან-
გისვენოს უფლომა!...

ლექსი

თქმული ნ. ბარათაშვილის დასაფლავებაზედ

თ. ბიძინა ჩოლაყაშვილის მიერ.

ლეს რა დღე არის ჩვენთვის, რასა ესტერეტი
კითხვას ქართველსა:
ოთხთავე ვუთხათ შეაერბნენ ვოკვლთა გვართა
ტომთ ერნი,
ცხედარს წის დამსობლით ხელთა უპურათ სხთელთა.
იგურთა გრგავსას ზანს აძღვეს კავკასიისა მთა-ქედენა.

ბრძოლით ტანჯულმა ვერ სძლია შაჰუნესს, ბუღსა
ბურუსს,
და მძიმე ტურთოს სოფლისს ამ ჟამთა ვითარებისს;
მათ განდევნიდა შორს მოკვდა ადგილსა სვტათა ერისა.
განქრას ვარსკვლავი მნათობა, დატეგვდა ჟამი ბუღისა.

ეს არის გვამი ქართველთა დიდებულისა პოეტისა,
რომელმან სსავა მოკვების წმინდის სვეტის ცხოველს.
აჲ სტარელა ეს არის ერისა მისა მგლოვალისა,
რო მკავერსა, მის მსგავსსა მამული ევდარ მოვლისა.

სიტყვა გ. წერეთლისა

(ქალ. ქუთაისის წარმომადგენელი.სა)

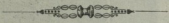

მზიაროდენ დიდებულ პოეტო, სახელო იე-
როისო, რამეთუ ძელთა შერთა ბოლოს
კანისიენეს... სამშობლო მიწამ გავგზნნა თეი-
სი მყარი და შევიტკობ მშობლიურად. შენ ხარ,
როგორც პოეტო, ზეცისგან აღნიშნული და მოველი-
ნე ერს წინასწარმეტყველად. პოეტებს შორის მხო-
ლოდ უმაღლესს და უწარჩინებულესს დაპყებდა ეს ნი-
ჭი და მაშინ ჩვენ უნდა ვიფიქროდ, რომ იგია მოველ-
ნილი თავის ხალხის საწინამძღვროდ.

მართლად ნიკოლოზ ბარათაშვილი საოცრად
ემზავსება იმ წინასწარმეტყველებს, რომელნიც ვამოუ-
ჩნდებოდათ ჟამით-ჟამად ებრაელებს და იყენ ქვეშარი-
ტის გზის მაჩვენებელნი, ჰქადაგებდენ ღეთის სიტყვას
და წერთნიდენ თავის ხალხს.

პირველი წინასწარმეტყველება ნიკოლოზ ბარათა-
შვილსა მის თავებდეე ახდა, ისე როგორც ქვეყნის
მსხნელმა იწინასწარმეტყველა თავისი ხედვრი. ორ-
მოცდა რვა წელიწადი დაჰყო პოეტის ძელებმა

სამშობლოს გარეთ, უცხო ქვეყანაში. ისინი ძრწოდნენ სიცივეში და საშინელი ქარიშხალი ჭექა-ქუხილით და გრგვინით აყრდა მათ ციეს მიწას, რომელიც არ იყო მშობლ იური სიყვარულით გამთბარი. პოეტი, რომელსაც წინასწარმეტყველების ნიჭი აქვს ზეგარდამოცემული და არის დანიშნული ხალხის საწინამძღვრად, მრავლნაირ გარემოებას და ცხოვრების დაბრკოლებას უნდა გაუმკლავდეს. ესენი ელობებიან მას წინ, ხელფებს უკრავენ, და, აი, აქ ატყდება ბრძოლა ჭეშმარიტების მკადაგებლისა დამბრკოლებული გარემოებასთან. ამ საშინელს ბრძოლაში მისტყუება მას წელი, იმარება ხორციელად და უდროით ჰქედება, თუ რომ ვარ შემოაზრა ჰყავს თანამგრობონი, რომელთათვისაც იგი თავს სწირავს; მაგრამ მაგიერად სიტყვა მისი რჩება თესლად, რომ მომავლისათვის გამოიღოს შესაფერი ნაყოფი. აი, ეს იყო პოეტის პირველი წინასწარმეტყველება თავის თავზედ. მეორე წინასწარმეტყველება სკვირვლად აუხდა. მან განთესა თესლი ციეს კლდეზედ. ეს კლდე დაიმსხვრა, დანაცრდა, შეჭქანა ნოყიერი ნიადაგი მის მიერ განთესილ თესლისათვის. კლდე დაიმსხვრა, მაგრამ თესლი კი არ წამხადარა. იგი ამოვიდა პოეტის მიერ შექმნილს ნოყიერს ნიადაგზე და, აი, ჩვენ ეხედვით აქ დღეს მის ნაყოფსა. ქართველნო! ჩვენ რომ მხოლოდ დღევანდელი თანაგრძობითა დეკაყოფილდეთ, ეს იქნებოდა ჩვენი მხრით დიდი უმადურობა ამ წარჩინებულის კაცისადმი. არა, ჩვენ უნდა შევმოსოთ ზეცით აღბეჭვილი მისი შუბლი შარავანდელით, ჩვენ უნდა დაეადვით მას ნათლის გვირგვინი და ეს მოხდება მხოლოდ მაშინ, როდესაც ჩვენ განვახორციელებთ საქმით მის აზრებს. მაშ დღეს ამ კუბოს წინ მივსკეთ ერთმანეთს სიტყვა, რომ ჩვენ მტკიცედ ავასრულებთ მის ანდერძს.

ბაშირას წერილი მის ამხანაგებთან

ბაშირას წერილი მის ამხანაგებთან
 პრილის 25 ს ქართლის ერმა, ისეთი შესანიშნავი მაგალითი დასტოვა თავის ისტორიაში, რომ, თუ არა ეცდები, ჯერ არ მომხდარა, თუმცა ებრავლებმა იოსების ძელები ამოიღეს და თან წაიღეს ეგვიპტიდან, ფარაონისაჟან რომ განთავისუფლდნენ; ისიც თითონ იოსების ანდერძი ყოფილიყო. იმას ეთქვა: „ჩემს სიყვდილს შემდეგ თუ ღმერთმა მოგხედვით და განთავისუფლით, ჩემს ძელებს ამ მიწაში ნუ გაუშვებთო, წაღეთ იქ, სადაც თქვენ იქნებით“...

იქნება იმას რომ არ ეთქვა, განთავისუფლებას შემდეგ არც კი მოჰკონებოდათ, რომ ჩვენთვის თავ-

დადებულის, ჩვენი მფარველის, ჩვენი სახითაც და საქმითაც მშვენიერის იოსების ძელებს რა უნდა უცხო ქვეყანაში?

მაგრამ ცხლანდელი, ჩვენი ნიკოლოზ მშვენიერის ძელების ამოღება და თავის სამშობლოში დამოტანა კი თავის ერის სიყვარული, სურვილი და მოგონება იყო. დაიღ, ქართლის ერმა მოიგონა თავისი ორმოცდა რვა წლის მნიკელბული, საუკეთესო მამულიშვილი და დაიძახა ერთ ხმად: „ჩვენთან, ჩვენთან ჩვენი ძმა! ჩვენთან ჩვენთვის თავგანწირული პოეტო!“

ესა სთქვეს და შესასრულეს კიდევ. ძალიან საინტერესო სანახავი იყო, როდესაც რკინის გზის სადგურიდან მოასვენებდნენ კუბოთი იმის ნაშის დღეობის ეკლესიაში. ვინ წარმოიდგენდა, თუ განჯიდან ორმოცდა რვა წლის მიკელბულის ძელები მოაკეტო, არაინ იტყოდით თუ 29 წელს ახალგაზღვანიკოლოზ სამი დღის მიკელბული არ იყო და სახლიდან არ მოასვენებდნენ ეკლესიაშით. 28 მარტს კვირა დილით ქრისტე აღსდა მკვდრითო, 29 აპრილის დილით კი ნიკოლოზ აღსდა მკვდრითო! იმ დღეს ყველა ქართველი ოკონოდა კიდევ, ტირიდა კიდევ! იცინოდა, უხაროდა, იმიტომ რომ ამ გვარს კაცი ქართველებსაც ჰყოლიათ! ტირიდა, იმიტომ რომ უდროოდ და ახალგაზღვ მომკვდარიყო. მამსადამე ამ გვარი ერთ ღირსსა ბარათაშვილებისა. ამატომ ვისურვებთ, მღმრთმა მაგიერი უფრო უტეგოს მამულისშვილები ღირსოს, რადგანაც სულღნათ ღირსება და დაფსება მაგ გვარი კაცებისა. ესლა კი აღარა გეონია, რომ ჩვენმა ახალმა თაობამ დაზოგოს თავისი შრომა თავის ქვეყნისთვის.

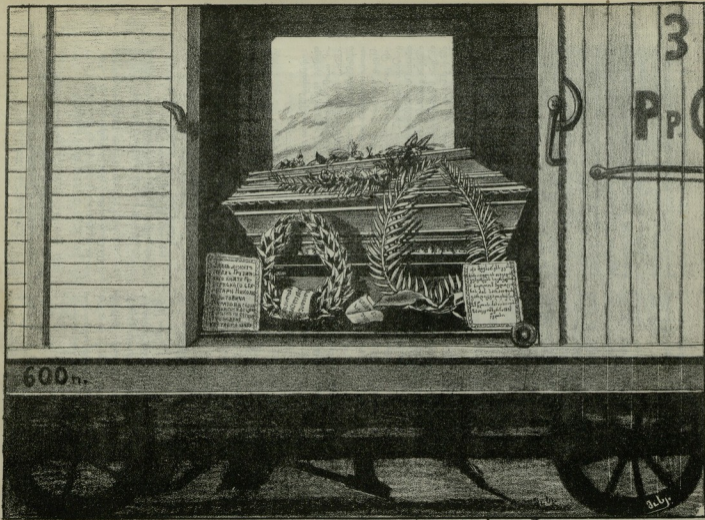
ნეტარება

ნეტავი იმას, ვინც თვისი დღენი ტანჯვით, ვაგებით, სულთქმით ატარა, მაგრამ მტანჯულის ხედლის წინაშე არც ერთხელ მუხლი არ მოიხარა.

ნეტავი იმას, ვინც ებრძვის გმირად სისხლის წვეთამდე ბოროტებასა და თავსა სწირავს ის განსაგმირად ძვირფასად ნაშოენ წმინდა რწმენასა;

ან ვისაც ვეყრას ხელთა ჩონგური, ციურის ჰანეთი ზედ დაქენსოიღეს, და გრძნობით საესე სიმთა წყრიალში ჩაგრულთა ტანჯავს ზეცას ასმენდეს,

რომ ამ ქვრახუნდ ანგლოზთ გუნდნი, მუხლ-მოდრეკილინ უფლის წინ წარდგენ და ტანჯულს ერსა გუნდრუჟის კმევით და ღალადებით მას აედრებდნენ.

THE
CASKET
OF
THE
SOLDIER
WHO
DIED
FOR
HIS
COUNTRY
ON
JULY
10
1861

THE
CASKET
OF
THE
SOLDIER
WHO
DIED
FOR
HIS
COUNTRY
ON
JULY
10
1861

600 n.

3
P.P.C.

July

ა ბ ვ ბ ვ ბ

5. ბარათაშვილის ნაშთის გადმოტანის განჯიღან.

ბენის სსოკადლობას, როგორც მეთიველს მოეხსენება; დიდი ხნის ჭქონდა განსრვავა გადმოკეცვების ტყედაცში სასილოკანს ზოეტის ნ. ბარათაშვილის ნაშთი განჯიღან. ეს სუიოელი აღუსრულდა დღეს ჩვენს ხალხს.

სსოკადლობის მინდობილობით ჩვენ, გიორგი იოსელიანი და დავუქსანდრუჭოინა, გავუყვით ზოეტის ბიძა მიქელს თ. გ. ორბელიანს 22-ს ჰბრლივ განჯას; ძვირფასი გუბო თან მივუქსინდა და მეორე დღესვე შეუკრძებთ სსქმეს. მკრამ სიფლავის მოთხრის და ნაშთის ამოღება გადადებული იქნა, ჩვენსე დამოკიდებულ მიხეზისა გამო, 24-ს რიგხმადის, ხოლო ამ დღეს დღის 7-ს სსათე მოგროვდა სსსიფლავი დიდ-ძალი ხალხი, განსაკუთრებით იჭერი ქართველობა.

განჯის დასავლეთს განჯიღანში, იმყოფება დამკლუებული კვლევის, აშენებული წმ. ზაქარასა და ელისაბედის სასილხე. ეს კვლევის არის გრძელი და ოთხ-კუთხოკანა და ჩამოჭკავს თავისი ფორმით ეზარმის. დღეს ამ კვლესამდე წირვა-ლოცვა გაუქმებულია, რადგან განჯაში მოთავრბას ახალი ტაძარი აუგას. მოსახლებულ კვლესას ჩრდილოეთის მხრით ჭქობის გაღავაში სსსიფლავი, რომელიც უწინ შემოზღუდული იყოფა, მაგრამ აჲ გავიარსებულა. მოსახლებულის მხრით, სკეოთხევის მართის იმყოფება სიფლავი განჯის უწინდელის მხრის უფროსის გრაგორევის, რომელსაც ზედ ადგას ჰეტარს ძეგლი ზედ-წარწერი. იქვე მხლობდა არის დასიფლავებული ძეგლი კეზრეკისეი. ამ სიფლავის სწორად ჩრდილოეთით ერთს სკეისზედ იმყოფება სიფლავი, რომელსაც აქვს ურბლო ქვის ღლი და სიეთი ზედ-წარწერი: „აქ დასიფლავებულ არს გკამი თავადის ზოდნორბიების გიორგი ბარათაშვილის, რომელიც მოსამო 25-ს წლის, ახლად აღიუწმქნელი სყოფ-გამოღებამდე, უცხად უწავლობს სიკვდილისაგან 1823-ს წელს, აკვის-ტოს 4-ს. ხოლო ღლი და ესე გულად რეხლ-მგზებრებს და რეკლ-მეგრეკეკლანს...“ (შემდეგი სიტყვები მხელი ამოსვლისა).

ეს გიორგი ბარათაშვილი ყოფილა უფროსი მის ზოეტის ნ. ბარათაშვილის, უმსხურთ განჯაში ავირად და გადაცლილს აქე 1823-ს წელს. უქმედა მისი უწინროსი მის ზოეტი, რომელიც 1845 წელს გადაიცვალა, მის გუგრდით იქმებოდა დასიფლავებული. თვით ზოეტის სიფლავიდან ყოფილა დადებული ორი ჰეტარს მარმარლისი ქვა, რომელზედაც სწერია, ერთზედ ქართველად, ხოლო მეორეზედ რუსულად, შემდეგი: „აქ მდებარებს გკამი სკაოთხელოსი თავადის აღუბრესის სკეოტრის სიკოლოზ მელიტონის-მის ბარათაშვილის, გადაცლილებუ-

ლის 29-ს წლის ასაკის თვისის, 9-ს ოქტომბრის 1845 წელს“. ეს არე ორდის დღედაცმს ზოეტის სიფლავზე ეს ქება, წარწერა არ ვკუყუნება. ერთი მიხეზისა გამო, რომელზედაც ჩვენ ქვედა იტყუით, ზოეტის სიფლავის ქება აუღათ თავისი ადგილიდან და კერ მისი მის; გიორგი ბარათაშვილის სიფლავის მარჯვენა მხრეს დაუწევით, ხოლო შემდეგ კვლესამე შეუტანათ და იქ შეუნახეთ. მიხეზი ამის, აა, რე ყოფილა: მოვარბას განუჩრასხავ გაუყვნოს ქუჩა ამ სსსიფლავიზე, სდაც ბარათაშვილი ყოფილან დამარხულნი. ეს კუფურობით არ არის გაკუთხული, მაგრამ ხალხს დადი ხნის დაუწევს სარული სსსიფლავიზე და კადრ გაუტკეპნის თვისის გზს. ეს გზს მიდის გიორგი ბარათაშვილის სიფლავის ქვის მხლობდაც მარცხენა მხრეს, ასე რომ თვით ღლი და გზის მართის იქმება ორი არმინი სიფლავი. აა, სწორედ იქ ყოფილა ჩვენს ზოეტის სიფლავი, სდაც ხალხს გზს გაუტკეპნის და სიფლავის ქუბსედაც სარული დაუწევს. სწორედ ამ მიხეზისა გამო სკემო მოსახლებული ჰეტარს მარმარლის ქება აუღათ სიფლავიდან და გიორგი ბარათაშვილის სიფლავის მარჯვენა მხრისკენ დაუწევით. ეს უქნა, ეს ჩვენ არ ვიცით. მის აქეთ ეი, რად ქება კვლესამე შეუტანათ, დიდი ხნი არ არის და განჯის დეკანოზს, მამ მინარეუს ვარვად სსსოგს. ცხადია, ეს ვარვოკება გამხლარს სიფლავად ამ აზრის, რომ ვითმდეც ზოეტი იყოფა მისი გ. ბარათაშვილის მარჯვენა მხრეს უნდა ყოფილიყოს დამარხული. ჩვენს, რასკეოთხელოს, დაუკმეკრეთ ამ შემდარს აზრს და ჰორეკლად ვიწუეთ ზოეტის სიფლავის მუხს მისი მის სიფლავის მარჯვენა მხრეს. ვკათხრეთ სრულად ის ადგილი, რომელიც არის ორის სიფლავის ღლიებს მართის, რომელთაგან ერთი კეოთხის გ. ბარათაშვილის სიფლავის, მეორე ღლიდის კეზრეკისისა. რომ სრავათარი ეკეა არ დაკუყნებოდა, ვკათხრეკნით მთელი ის ადგილი მდებარე მისად. მაქს ამოღების დროს ისრე დაკუყნოვლით გ. ბარათაშვილის სსამარეს, რომ იჭულებული ვიყავით, მისი სიფლავის ღლი ადგილი. მაქს ოთხის დროს ჩაკვლილით მის სსამარეს, ჩამოხვარს თხილით მაქს ერთი მხრით და თვად წან წარმოკვიდაც დაძლიე ვეობა და მისი ნაშთი გადაცვლებულიას. ზოგეოთმს თეიქარ, იქმება, ეს თეოს თვით ზოეტის სიფლავი, მკრამ ძალე დაკუყნებნით, რომ ეს თეიქარ შემდარო თეო, რადგანც მქეცხარად დაცულს ვკოვლტუმს ცხადე დაკუყნებუნეს, რომ ნაშთი კეოთხელოსი დამარხოს, ელოტებრე სრულად შესახელიყო ჩინებოთ ზოდნორბიების ჩინისად ციფთარი 21-თ. მეორე მხრით გამხლარს ზედაც მოსახლებული ღლიდის სიფლავის აჯლდამის აჭურება.

ამ გვარად არ ვამართლად ის აზრი, ვითამც, ზოეტი უნდა ყოფილიყოს დამარხული თავისი მისი გ. ბა-

რთაშვილის საფლავის მარჯვენა მხარეს. ჩვენ ამოკვეთ-
ბანიტ ხელახლად მოთხროილა ადგილი. აქნებოდა 11 სათთ
დღისა.

რადგანც ზოკრის საფლავი მისი მძის საფლავის
მარჯვენა მხარეს არ აღმოჩნდა, ადგილი მისასკლამო იყო,
რომ ამ უთყოფ უნდა მარცხენა მხარეს უოთფლოყო,
რადგანც მისი მოსურებული დის სოკრეთი, გავტებული
გეჭობნდა, რომ ორივე მძები, გიორგი და ნიკოლოზი
ერთად იუენ დასაფლავებულყო. ეს ცნობა გადმოგერს
ჩვენ, სხვათა შორის, ყუმოდ მოსხენებულმა მოსურენმა
დგენბოზმა მისინროკმა, რომელიც 25 წელთადაა, რაც
განჯამო მისსურთობა და რომელსაც არა ერთხელ აღსურ-
ვლებოა მძების ბარათაშვილების საფლავებზე ზნაშვილად
მთის დის თხოვნითა და თანდასწრებით. ამოტომც
დავაპრეთ ახალი მიუშბო და შეუკვებით ზოკრის საფ-
ლავის ძებნას შორე მსროთ. გავსომათ გ. ბარათაშვი-
ლის საფლავადან მარცხნიოთ ერთი საყენი ადგილი, შე-
მოფლავრელი ასე, რომ ამ ფერჯალში მოსხენებული გზიც
შოგ მოჭკვა. როგორც გო გადელიოთ ყუმო ბროი მიწისა,
გამოჩნდა სწორედ გზის ქვეშ ორი ნიზნადელი ქვი და
მთ ქვეშ ერთ ბინად დაწყოილი ატურბო, სწორედ
ასრე, როგორც გ. ბარათაშვილის საფლავის ყუმოდ
გინოკოთ. ამ მოსხენებულ ორს ქვეყად უსათყოფ ზოკ-
რის საფლავის ორი მარძმოდლის ქვებო უნდა უოთფო-
დოყენ დაწყრებული. ჩვენ დიდი მიქლი მოგვეგრეს.

ბა, ამოიღეს მიუშბობა ორი აზმინის სიღრმეზედ მი-
წა, მგრამ აკადებობა გარდახლართული ფესვიებისა, უო-
რე ჭეის და ხანტერევი ატურბოს შებო არა სჩნას რა.
ჩვენ თოთქმის სისოწრეკოილებას უკვდილიოთ. მიუშბო-
ბო ევლებობან ერთმანეთს და გაცხარებული მიუშბობენ. ხ-
ლხი ასეეა გარშემო და მოყოთქნლათ ჩასტეჭობს ნათ-
ხარში. სხვათა შორის აქ არის განჯვის ბოლიციის უფ-
როსი და გამოდელი სასაფლავის შეჯანარადე. როცა
მიუშბობ ორნახევარი აზმინის სიღრმეში მიავლწივთ, ერთ
ადგილს ფხენხელი ნყარა მიწა გამოჩნდა. შესაფლავ
ამოხს: „ბა აქ უთყოფ საფლავია!“ ჩვენ მიქლი მოგვე-
გრეს. მიუშბის უბრძნეთ, სწორედ ამ ადგილს დადგომო-
დენ და ჩავრძმებუბათ. გითხარეს ეადვე ცოტა თუ არა,
ერთბამად გუბოს სიბრმა გამოჩნდა, რომელსაც ბატარა
დუნსინჩან ამოჭკვა. ამოჭკვენილი მიწა და დალიბინის
(ძიკლებურად წაღის) წვერებიც დაიხიხეთი. ამოდელს ხლხი
ცქერად გადეჭეს. სამარბში გამოდელი შესაფლავი ჩა-
შეოთი. ამოიღო სიკრბოთ ფხენხელი მიწა და თვალწინ
წარმოგვიდგა მთელი დამძალი გუბო, რომელშიაც ესეენ
ჩვენი ჩეტარ-ხსენებული ზოკრის სრული ჩოხჩხი. მთელ
აქ მიყოჭ ჭართველობას რლაც გამოუთქმელობ ორთლამ
გატრბინს ელექტრონიკით სხუელში: გრძობბა მოწაწებო-
სა, სიმწყნარობა და თანც სიხარულითა აბრენენ გუ-
ლში, კოკრძმბით რლაც ასეთი, რაც თავის დღეში ბრ

კოკრძმბინა და რასაც აღმინის ეს გერ გამოხატავს.
რადგენიმე გრც ჩაველიოთ სამარბში და მოწაწებით მიუ-
ხლოდელიოთ დიდი ზოკრის ნაშის. ბორველად ევლას უურდ-
დელი მიცქერა ზოკრის დიდმა თავის სარჭკვლამ (ჭალამ), რომ-
მელიც განსიკუნებდა დამძალ გუბოში ცოტად მარცხენ
მსროთ გდაწვეული. ბორველად ამ ძეგროფის მთელი ჭარ-
თველობისათვის სურუნეს შეჯახეთ ჩვენი ულირსი და
ცოადელიო ხელი; ამოვლიოთ მოწაწებით, შამითა და გრძ-
ლეთი და ჩავსენეთი აქვე მომხადებულ გუბოში. შემდგე
ამოვლიოთ სრულად მთელი ნაშითა და ჩავწვეთ გუბოში.
ზოკრა, როგორც ვიცით, სიკვდილას დროს მიყოფე-
ბოდა განჯვის მხრის უფროსის თანაშემწედ, იგი, რო-
გორც აღმოჩნდა, ფორმის ტახისმოსში უოთფილს დაძ-
რსული. დარულ იყო დახრწინსკან სიბრძის ძეგო, მე-
დონის საფლავისა, ატრთევე მუხბინის ფოლადქბი ფორ-
მის ნიშნებით. ებოკვეთ ამსთანავე გარჯად დარულად ფე-
ხსაცვლებო, შეჯავსი ჩვენებური უწინდელი საცქეთე-
ბისა.

ჩვენ წინდაწინვე განვიხარსეთ გავტეობმა ზოკრის
თავის ჭალა. ამისთვის მიქმბრთეთ განჯვის დოქტორებს,
მგრამ, სამწყნარად, არავის არა ჭკბნდა გასაჩობი ა-
რალეობ. ამიტომ მიფლებული ვიყავით უბრალეო სსმუ-
ლებით გავტეობმა. აქ დამწერ დოქტორებს გაჩობმა ზო-
კრის ჭალა ძეგოთ და აღმოჩნდა სიბრკველით 12 1/2 გერ-
მბოკი, ხოლო ერთი საფოთქვლიდან შორებდის 7 1/2,
მე გავაჩობამე ატრთევე გუბო, რომელშიდაც განსიკუნე-
ბდა ნაშითა ზოკრისა. სიკრბოთ ის უოთფილს 3 აზმინ
და 11 გერმბოკი. სჩნას ზოკრა დიდი ტახის აღმინის
უოთფილს.

როცა ზოკრის ნაშთის ამოღებისა და გუბოში ჩა-
სიკუნებბა მოკრბით, საფლავი ხელახლად მიწით აჯამსუბი-
ნეთ და თანც ზოკრის დიდილ მძის, გ. ბარათაშვილის
საფლავს მისივე ლოდა დაჯადვეთ. ბურ ჩვენიოჯანს
ბრთელ ეული დავიკვეწეს და ცრულად მოკვეჯარს ამ ამაჯამს,
რომ ორი მძის ნაშითი, რომლებიც თოთქმის ორი საუ-
კვეთ ურთად განსიკუნებდეს საფლავში, ერთმანეთს მოვ-
აშეოთ, ერთი წმინოვილით და ორთე გო აქვე დავტო-
კეთ. ჩვენ სურვილი დავგუბანდა, ორო ევიდილი მძის ნაშ-
თი არ დავტეობრებოდა და ორივენი ერთი გუბოთი წმინ-
გველი მთი სსმბობლოში, მგრამ რა უნდა გვეჭმნას, რო-
ცა ნებართვა არ გვეჭრნდა ალებული. თ. გ. ბარათაშვი-
ლის გადმოტახნს ხლხა ძეგოდა ავიღოდა შეუბდანიო მის
სათესავებს და არც ძეგროდა დარუჯდებოთ, თოქც ასურეკე-
ბენ. განჯვის ბოლიციის უფროსმა დოქტორისა და ჩვენი
თანდასწრებით აქში შეადგინა ზოკრის ნაშთის ზო-
ნის შესსახე და გადმოკვერს.

განჯამო მიყოჭ ჭართველობა წინს დლითევე შეუდგა
მომხადებბას ზოკრის ნაშთის დირსულად გამოცლილებო-
სათვის. ჩვენ განხარსება გეჭმნდა, თოქც ზოკრის საფ-
ლავი ადრე გვეპოვნას, გუბო დლითევე ევლასინამო შეჯახე-

ნების და იქ სამღვდელობასს ქართულად წირვა აღასრულებოა. მაგრამ რა-ეა ეს საქმე ძრად აღკვიანდა, ამიტომ ჩვენი განზრახვა აღარ ასრულდა.

საღამოს სუთის ნახევარი იქნებოდა, როცა გუბო მხედ იყო, ღვედლები შეიძინეს და ჰატარა ჰანაშეიდაის განადნის შუადგენ. ჰატარის გუბოს ორი მშვენიერი გავრგები დაადეს: ერთი განჯელ ქართველობის სასოკადობაზე, ხოლო მეორე განჯის რეინის გზის სადგურზე მისამასხურე ქართველებს. ჰანაშეიდაი ქართულად აღასრულეს ღვედლებს და გალობად ქართული იყო. ჰანაშეიდაის შემდეგ დეკანოზმა მ. მინაროკმა მშვენიერი და გრძნობით სუსე სიტყვა წარმოასიტყვა და მრავალი ატორა. დეკანოზს შემდეგ წარმოასიტყვა სიტყვა ბატ. ბატონაძემ და წაეთხარ თავისი ლექსი ბ-ნმა დეკანოზოვმა.

რადგანაც განჯიდან თბილისში მატარებელი 7 საათზე მოდის; ამიტომ ჩვენ ვეშურებოდით დროსზე მოგვესვენებოდა გუბო განჯის რეინის გზის სადგურზე და განდობდა იგი ამდეთნით წამოგვესვენებოდა, მაგრამ იქ თავმოყრილმა ქართველებმა ასურგეს გუბო ხელათ მოესვენებოთ რაც ზედზე, საღამოსაც განჯიდან სუთი გერსი იქნება. გუბოს დაიძლია სდსი მოსდევდა. წინ ერთი დეკანოზი, სამი ღვედელი და დაიკანა მოუბლოდენ მანხორის სუთითა და სდესესიო დროსებით. მგალობლები ქართულად გალობდნენ. რაც ზედზე გუბო დეკანოზს სდესესიო რეინის გზის სადგურზე, რომელიც მშვენიერად იყო მოართული.

შეიდას საათზე ბატონი მატარებელი მოვიდა. ჩვენ გამოვესდესთ განჯელ ქართველებს და გამოვეშვესურეთ თბილისში. მამ დეკანოზმა მინაროკმა და ზოგაერთმას ახალ-გაზრდა ქართველებს გუბო თბილისამდის გამოაცილებეს. 25-ს აზრდის დღის 7 საათზე და 20 მინუტზე მატარებელი მოვიდა თბილისის რეინის გზის სადგურზე, სადაც 9 საათზე ზარებელმა სდსმს მოიყარა თავი.

გ. იოსელიანი

ოყდა-ხუთის-წლის დღესასწაულობა

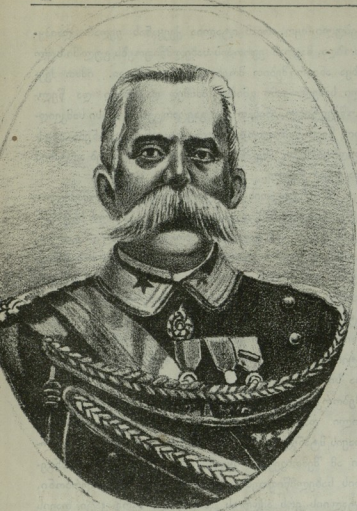
იტალიის მეფის ჰუბერტოს დედოფლის მარგარიტას

ძორწინებისა

იტალია 1859 წლამდის ემზავებოდა იმ ზღაბრულ დევგმირსა, რომელიც დატყობილ ნაწილ-ნაწილად, თვითთელი ნაწილი განემორგებინათ ერთი მგორისაგან და ცალცალკე კუთხეში მიეკლდო, რომ ნაწილები ისევ ერთმანეთთან არ შეხორცებულყო და დევგმირს ძვილებურად ქვეყანა ხელი აღარ ჩივდო. თუმცა ყველა დარწმუნ-

ნებული იყო, რომ იტალია ქვეყანას ევლარ დანიყო ბოზდა, მაგრამ ევროპის სახელმწიფოების გულში სულ სხვა ანგარიშებით მოეხდინათ ეს ამბავი. იმათ ქველი სახელოვანი გმირი მიმედ დატყობილი და წელ-მიწვეტილი ენახათ და გაეცარკეთ; იმისი სამკვიდრო წაელ-წამოვლოთ, რომ თავიანთი ქონება გაემდდებინათ. ასე მოიქცენ იტალიის შესახებ აესტრია და საფრანგეთი.

ჩრდილოეთის იტალიის ნაწილი—ლომბარდო-ვენცია აესტრიაში დანიყო; საფრის ნაწილი საფრანგეთს რაუტრად ხელში; საზბრეთის ნაწილი იტალიისა მიეცა ძველი საფრანგეთის მეფის გეარს—ბურბონებს; იტალიის გულსა კი ჰვილობდა კათოლიკის სამღვდლო წოდება და ბაისი სამთავრო შეიქნა. თვით იტალიის ხალხის გული მწუხარე, დანაგრეული ათასნაირი ჭრილობით დაწველებული ეგლო ლეშად, სტიროდა და გოდებდა თავის ბედ ილხალს, ცენესოდა სისუსტისაგან და იკრებდა ძალას, რომ შეკრულ-შებორკილს, სამსონ ძლიერსავით, დემეტრია ბორკილი და მისი ნაგლეჯებით თავიარი დაეღვეწათ თავის მტანჯელებითსთვის. მზავგერონი და მტანჯელები ამ შემიხვევაში იყვენ აესტრიისა და საფრანგეთის სახელმწიფოები, ბაბი და ფერდინანდ-ბურბონი. იტალიის ერს ამდროს გამოუჩნდა ორი კაცი თავის მხსენელად: ჯუშუბე მაძინი და გარიბალდი. იმათ მოწაფეებმა ყუშბარების აფეთქებით შეადგინეს თავი ნაპოლონ III-ს, რომ მას შეეკრა კავშირი იტალიასთან და გამოეცხადებინა ბრძოლა აესტრიის წინააღმდეგ. ისინი ეუბნებოდნენ: იტალიის ხალხის ასეთი დანაგერა შენი და ბიპაშენის ბრალიაო და რაც თქვენ ორთავ წავგართეთ, ისევ შენ დავგიბრუნე, თორემ სანამ არ მოგკლავთ, არ მოგემეფითო. ასეთმა მუქარამ იტალიის პატრიოტებისამ გასჭრა ნაპოლონ III-ზედ. ნაპოლონი მართლაც დაუკავშირდა საფრის კაროლს ეიკტორ-ემანუელს, რომლის გვარიც მიფლს იტალიის უყვარდა, როგორც სამშობლოს გულშემბატონარი. ატყდა ომი და ჩრდილოეთის იტალია ეიკტორ-ემანუელის ბრძანებლობას ქვეშე მოექცა, გამოჰკლიფეს რა იგი ხელიდან აესტრიას. 1860 წელს გარიბალდი თავის რაზმით შეესია საზბრეთი იტალიის მფლობელს ფრანკისყო ბურბონსა, გადაავლო ტახტიდან და შეუერთა ნეაპოლი და სარდინია დანარჩენ იტალიის ნაწილებს. 1866 წელს ეიკტორ-ემანუელიმა შეჭრა კავშირი გერმანიასთან აესტრიის წინააღმდეგ და ხელი ააღებინა იტალიის ნაწილზე, დანარჩენს სამხრეთის ტერიტორიებზე. ამ ომში ახლანდელი კაროლი ჰუმბერტოს, იმ დროს ტახტის მემკვიდრე, ბეჭში დასჭ-

რეს და ამას შემდეგ იგი შეიქნა იტალიის ხალხის საყვარელ გმირად. 1867 წელს გარიბალდი შეესია პაპის სამთავროს, რომ იტალიის გული შეზორცებოდა მთელს იტალიის ტანს და იტალია საბოლოოდ გაცოცხლებულიყო, რადგან უღდექაქაქოდ, რომოდ, იტალია ვერ იტალიებდა და გარიბალდიც ისწრაფოდა თავის ერისა და სახელმწიფოს სვე-ბედი დაევეირგენებინა. მის ღრეშას ქვეშე შევროედენ მისი საყვარელი იტალიის ჭაბუკობა, განეწყო ვარიბალდიელების რაზმები და ეშაღებოდენ პაპის სამფლობელოში შესეეას. აბა, როგორ დაანებებდენ კათოლიკე სარწმუნოების აღმსარებელნი სახელმწიფონი სარწმუნოების თავის შეურაცხყოფას. ამისგამო იტალიის მეფემ ევლარ გაჰმედა ვარიბალდისთვის ზურგი გაემაგრებინა. ეიკორ-ემანუელმა ხელი აღო სახალხო გმირზედ, რადგან მაშინ ისეთი ცული პოლიტიკური ვითარება იყო, რომ ვერ გაბედა პაპის განაწყენება, რომ ხიფათი არა ასტეხოდარა იტალიის განთავისუფლების საქმეს. მას ხმა აღარ

ამოუღია, როცა ნაპოლეონ მესამის ჯარი გამოვიდა ჩეიტავეკიაში და დებზარა პაპს ვარიბალდის წინააღმდეგ. ამ ღროს ჭუმერტოსა და მამამისის ეიკორ-ემანუილს სული კბილით ევირათ, გულ ში სწუხდენ, რომ სახელოვანი იტალიის გმირი უნდა შეეცერათ, მაგრამ მეტი რაღონე ჰქონდათ. ასე რომ არ მოქცეულიყვენ, შეიძლებოდა საფრანგეთი და აესტრია ერთად შესეოდენ იტალიას და მისი შეერთება ისეე დაენგრიათ და სახელმწიფო ხელმოვრედ დაემხოთ. ამას ამჯობინეს ისეე დროებითი გულისწყრომა იტალიის ხალხისა და სირცხვილის ატანა საერო გმირის დაჭრისა და შეპყრობის გულისათვის. მაგრამ ამავე წელს მეფის გული გაახარა ჭუმერტოს დანიშვნამ კაროლის ძმისწულზედ, მარგარიტა საეიელზედ; ქარწილი კი მოხდა 21 (9) აპრილს 1868 წელსა. ამ დლიდან აქამომდე ოცდა ხუთი წელია გასული და მიელმა იტალიამ ცხრა აპრილს ბრწყინვალედ იღღესასწაულა ოცდახუთი წელი მათის ქარწინებისა.

ჰუმბერტოს ღირსი მეუღლე ძვირად თუ ხადმე მოიძებნებოდა მარგარიტას გარდა. მარგარიტა, ახლანდელი დედოფალი იტალიისა, მთელს იტალიაში ყოველს ქალზედ უფრო ლამაზი იყო და არის, უფრო განსწავლული, ფილოსოფოსი, წყნარი, სათნო, ყველაზედ გადამეტებული გულმოწყალე და მოყვარული თავის ერისა. დაიწერეს თუ არა ჯვარი, ახალი კოლქმარნი მაშინვე განემგზავრენ იტალიის შემოსავლელად. საცაი მივიდოდენ, ყოველგან ხალხი აღმერთებდა მათ. იმდროს ჰუმბერტო ჯერ კიდევ ახალი დაჭრილი იყო და მისი თავი შემკული იყო გვირის გვირგვინითა. 1866 წელს ვილლაფრანკაში ოცდა-ორის წლის ჰუმბერტო პირველად დაესწრო ბრძოლის ცეცხლში. ის მაშინ თაოსნობდა ერთ ბატალიონს ოცდა მეცხრე რაზმისას. მთელი ავსტრიის ცენზოსანი ჯარი დევკა თავს ამ ბატალიონსა. ჰუმბერტომ გამოიჩინა საკვირველი მხნეობა. მაშინვე მთელს ბატალიონს შეაკერვეინა ოთხკუთხი, თვითონ ჩადგა შუაში და დაიწყო ბრძოლა თავგამებებით. ავსტრიის ცენზოსანმა ჯარმა სამჯერ მიიტანა საწინელი იერიში ამ ბატალიონზედ, რომ გადაეღაზა იგი და სამივეჯერ უტუპტკია ჰუმბერტოს გულმავრობამ. იმან გამართლა თავის მამის სიტყვები: „ჩენე საერის სამეფო ოჯახის წარმომადგენელი რომ ამ ომიანობის დროს შინ დაერჩინილიყავით, მაშინ როდესაც ხალხი ბრძოლის ველზედ სისხლს ღერიდა, ჩვენზედაც ისე აიყრიდა გულს ჩენი ერთი, როგორც ნებადოს კაროლის ოჯახს დამებრათა.“ ეიკტორ-ემანუილმა უთხრა ჰუმბერტოს მასწავლებლებს: „მე მსურს ჩემი შვილი პატიოსანი კაცი და თავის ქვეშევრდომთა ნამდვილი გულშემბატყეობი მგებობრი გავხადოვო.“

გერმანიის იმპერატორი ფრიდრიხ მესამე, რომლის მხედართ-მთავროლმა ნიჰმა შექმნა გერმანიის ერთობა და მოუქცო თავის საშობლოდ მსოფლიო ასპარეზზედ დიდება და სახელი, იყო გულითადი მეგობარი ჰუმბერტოსი და თავის მოგზაურობის დროს ასე გამოუტყდა იტალიელებს: „მეტერ, იტალიელელებე კი თქვენზედ უკეთ ეცილობ მას, მიყვარს იგი და შემძილია გითხრათ, რომ ის მაღალი განათლებისა და დიდი ხასიათის კაცია. იტალიის ისტორიის ფურცლები გაშვენიერდა მისი ბრწყინვალე ღვაწლითა საშობლოდ წინაშე“. ესევე აზრი გამოთქვა ჰუმბერტოზედ მამა-მისმა, ეიკტორ-ემანუილმა, 1867 წელს, როდესაც მას მოახსენეს სასიამოვნო აშბავი იმის დანიშენისა მარგარიტაზედ: „ჩემი შვილი, ჰუმბერტო,

შესანიშნავი ახალგაზდა კაცია, კარგი გულისა და გონიერების მექონია; ბერის კარგსაც ვააკეთებს“.

იტალიამ დიდი დღესასწაულობა გადაიხადა თავის საყვარელ მეფე-დედოფლის პატივსაცემად. არ დარჩენილა მთელს იტალიაში, არც ერთი ქალაქი, არც ერთი დაბა და სოფელი, რომელსაც მეფე-დედოფლისათვის დიდებული და ძალიან ძვირფასი ძღვენი არ გავგზავნიდნ; მაგრამ დახედეთ, დედოფლის მარგარიტას გულ-მოწყალეობას!... მან ბრძანა, რაც ძღვენი შემოგივინა ჩენის ქორწილის დღეობაზედ, სულ-ფულად აქციეთო რომ ამ ფულით საწყობებისა და გაკვირებულებისათვის მულამი თვეშესაფარი სადგომები დაფუძნდეს და გაიმართოსო.

ა. წერეთელი

ბაგონებმა არ დაიწუნეს

(მოთხრობა)

I

„ის გუშავი მშვიდად დასცურავს დაჟვარდს ცხეკ, ხანდასხან შეიმაღლა ხოლმე ღრუბლებში, სკვრამ წოის შემდეგ ისეკ აჩენს თავის მოადამურ სხეს და დაჭმურს არემარეს, რასაც ვი სჯდება ამისი სხავი, კლევას არა ქვეშეწურ ნეტარებას, ასე გასინკვით, მდირე ბუქქივ ო დამას მნათობას შექწობით იღებს მომხიბლავს სხეს, ანდამტავით იზიდავს მყურებულის თვალსა. ბუჭება რიდასთვისაც მომხიბლებულა, სულ-განაბული ედის მოუთმენლად, კარგ ხანს არა ისმის რა. მარტო ხანდასხან ნაივი წამოურუნს ხოლმე, სუნენულებით ალკილია ჭარო იტანებს კაცის სულსა და გულს, გადაჭყვს იქ, სდაც მუდამ ბედნიერებას, მწუნებას და ტანკვას ვი დროებით ბურუსში სხეკვს, აჭრბს. სოფელ N—ს ტუბილად ჩასძინება, ჩამიწუმი ანსათი ისძის... აჯრბ, ვაწრო ბილაკსედ გამოხნდა წურგზედ წურჭინ-გადაგებულა ეილაც, თანაღურსული ჩჭარი სნადიეთი მოდის, მუარამ უქრნად შუდა, აილი მადლა თავი, მისხედ-მოსხედ, ტუჭებზედ გუთამამ სიამონებას დამიღმა, მოკარის შუქზე ეს ახალგაზდა ხატულა რადაც მოუხუენობას.— რა სიჩქეკ! დილიანარკ მან—მოიკის დაინახე ჩემი სოფელის ღრუბელი. ერთი წეაოქდაა, რაც დაეშორდა, მუარამ, ღეთის მადლმა, ეს ერთი წეაოქდა ძვირად მიღირს. რე დამხადურება, არ მიდალატნიად და ისეკ უქრნად დაგობრუნდა შენი სნობა; ენახით, სამკავიროდ რა სუფრას გამიშლი!.. დაუმტა მან და გასწა. ამ დროს შემოესხს ხანგრძლივი შრიალი ტყის, რომლითაც მოყვნილი იყო ჭქვე ამართული თვალ-გაღწეულენული რიცხობა, თითქოს ეს შრიალი გადმოსცემდა დაკვანამულ მეწავრს გამოგზავნიდ სულამსა. აი, მუიდად სანდომან და ფრთხილად დააკაუნს კარო. სმა

აზრები გვიღო. გუგუნი განმეორდა. — ვინ ხარ ქა? ამ შეგ
 ლამისს რა დროს სიარულთან? გამოასმე უკუშინ ზსიუ-
 ხი. — გაჯღე, ღედი, მე ვარ სოსანს. ეს სიტყვები ვერ
 არ გავთავისუფლებს სხლად მოსულს, რომ კარბა გააჭრისადა,
 გამოთვალდ მოხუცებული ღედაცრი, რომელმაც გულში მის-
 ავარ დაიდინის უნსხავი შევლი.

— სოსანს! შენ ბაჟა? უი, შენ კი გენაცვალეს
 ღედაი რომელმაც კეთილმაც ანგელისმაც ნამოვალდო? ესეუ-
 რად მამეტუბოელის სიხარულსაც თავსადმაც წრემლები-
 მორაველი თითავი თავის ერთადერთ ნამოსს.

— ყველი გამთავად და წამოკვლე. უჰ, ღედაილდე:
 უნდა იცოდე რამოდენა გზა გამოავარე.. ამდამ არ მი-
 ნდოდა მოსვლა, ღედაიარე სდამე სთავებში შეებრუნებუ-
 ლიყვ, მაგრამ გულმაც ნება არ მომცა. ეჭვარებოდა შესის
 და ნუშის ნახვა. სხვა რატომ გეთითხო? დაუძლეს
 სოსანსამ, როდესაც მობრახ მოხედვას მისაძვინეს და
 შევიდა სხლად. თითავი მისთან მოუკვდა, — კარგი, კარ-
 გი, რა მიშავს. მადლობა ღმერთს, შენი უნსხავი არ
 მოკვდა. დამადგეს თავსები, რა ხარად გვალსუელსარ..
 დაკარა მუხლებზედ ხელი მოხუცებულმაც, მოახლდა მერთ-
 ლად მამეტუბო სანთისკენ. — რა მოკვლია, ავით ხომ
 არ იყავი გენაცვალე? — ავით არ იყავი, მაგრამ კად-
 ვაუხანსა კი მდგა. ეჰ, ძნელი ყოფილად, ღედა, როდეს გე-
 დო თავის ჭერტზე არ არის. ერთი წელაწყდა, არ იცი,
 რა არის მოსვენება, რა არის მისარულება! ძალი არა
 მჭირნდა რატანხი და ლეიბილი გავხედობოდი, მარ ღმერ-
 თი არ გამოწერებოდას.. მაგრამ იდგომს უფალი, ის
 მანერ მოწვევას! არ დაიყრებ ადამიანო? აი, ახლა, კი
 სართში ამოდინდაც არ ნამჭირის ის წველებად, რაც გამოიქ-
 სავი. წამოდინდა სოსანსამ, დაწველდა ნათოტს, აიღო ხე-
 ლში და გასართლად გერდვი. ოხ, დეი რამ ყოფილად,
 როდეს კაცს გულის სავადელად უსრულდება! — განაკრძო მან.
 ესლად ბუნებრივი ვარ, სრული ბუნებრივი. დაუმტაც სოსან-
 სმამ და ჩედაიხული, მორადეული თავსები გავბრუნებდენ.
 თითავი გამტურებული შესრტებოდა შევლას, კერ გეგო,
 რას ნიშნადენ ეს სიტყვები... სოსანსამ კანობდეს ამით-
 ელი შეგურული ხელცანობი, გასხნა. — რას აქის ნუშო?
 რატომ არას მტრები ამხედ, ღედა? დალაზარვაც მან მო-
 ვრძლებული სითთ და თათქის ამ კითხვის თათობიკე
 შერცხვო, თავი ჩაღუნა. — ნუშო... ნუშო... დაიწყო
 თითავამ და შორში სიტყვა გაუწვდა, კვლარ დაბოლო-
 ვა. — ნუშო მანო?.. ნუშოს რა დავებრთა?.. შესისხ სო-
 სანსამ და მისებრ ღედას თავსებში, სხე გადეფილდა,
 და, გული გადმოკარგნის უბრებდა. — არაფერი, არაფერი,
 ნუ შეშინდება — მატანს მოხუცებულმაც. — დაშავებაც
 ღმერთმაც მისხნს. აი... ცოტათი ავით არის. ქა, განს
 ლეთის ნთლელია, რა ავით ღმერ გავლეს! — რითაც ავით,
 ღედა? — ბატონებო... — რომელ ბატონებო? — ბატონ ბა-
 ტონებო? — კი, აი, წითლად. წითლად მით და დასრუბა-
 და. — უი, უი, რა მესმის ეს! ნეტავ თავსები გვადამ არ დამი-

დებო!.. რატომ არ დაეწერებო!.. ნუ, ბაჟო, ამა რეგის
 დაზარებო შენ ვარდას?.. ენსცვლე მით ანგელისო-
 ბას, კარგები არან. რა ღირსი ხარ მითა, შეიღო! ამ
 ორა დღის წინად გვადეფილდა იყო ნუშო, კანბანდ მი-
 ართვეს, მაგრამ მოხელა. — ოღონდ ნუშოს არა დაუშ-
 იან რა და ბატონად ვი არა, ღმერთი არ გამოწერება სელ-
 მითვად დავისვამ, სთქვა ცოტა მედ-მოცემულმაც სოსან-
 სმამ. — მსელ მტერი მოუკვდაც, მსელ მე ის დავისხნამ ამ
 უკეთობისაცან... აჰ, დააბო ჩემი ნატარისხულიკე, შეი-
 ნახე ეს თუელი წერისხნამ და იმიცოლად უნდა ჩავაყრი-
 ბარში. დაუმტაც მან და მისცა ათი თუშინად ღედას, რა-
 მელმაც სიხარულით გამოართვა, გამოტვრა თანს კანკე-
 ბში და თავის მითიკის სეკრში შეინსნა. თითავამ კი-
 დობინდეს ამითიო ბური, შექმანდა დაუნეს ვამზად,
 სოსანზედ დალაკებული დაუღდა შეიღეს წინ და დაუმტაც.
 დასრული გენაცვალეს ღედა, ნამეტვარი ხარ, მოკმო-
 და. — ეჰ, რა დასრუბის მესლად, ნუშოს ვავარი მატქს.
 — რას დაზარებო, ბაჟა! ნუშოს რა უქარს, ბატონე-
 ბი კიდეკაც მიბრუნდენ, ანუკემს მოხუცებულმაც და სან-
 ქარად გატრიალდა, რადგან მისი სხე სრულიად ამ-
 ტურებდა წარმითატქამს და მითილად შეიღო არ მისკე-
 დრილიყო. სოსანს გულზე ეფონა, თავისუფლად ამო-
 ისრითქამ და გასტყეს ბური. — მტრად მსელი ყოფილად
 სხვის კარზე ყოფნა, დალაზარვაც მან. — ამ ბურის მ-
 დლმაც, ღედა, ჩემი გონება აქ იყო, როდეს გონება, გული
 თან არ დაატქს კაცს, ის კაცი შესაბრდისი, ყოფილად მე
 და ჩემმაც ღმერთმაც. ცოლო როგორაც ვითქვა, ალა კარგი
 მიკვანდა, ამან ჩემი გატარება იცოდა და ცდილობდა მე-
 მწობად მოედა. — ეჰ, შეიღო, თუ კი მართლად ავრე იყო,
 განს დალაკე სქემებოდა, ორა კითხვად დათობიხე გე-
 ხნას შენი სოფელი, მადლობა კაცი არას დროს არ იხ-
 მდა მატქს, ანერე გულს არ გაკავებდა, მოკონებოდა,
 რომ შენც იმთისავით მტრის და მოყვრის ბატონი
 იყავი, გენატრებოდა მითან მისვლა. — ამან ბარემც უნ-
 დოდა, ორჯელ დამითხვა, მაგრამ ამ სსლავარ ამოს-
 წეებტი შელმაც ცლმაც არ უყო. დიდ წველებამს ქვავს
 ამ მისვ დასრულდა მისამსხარეობა... შეგ ვთავიხითი-
 დან რომ ტარტაროში გამოავა, სწორედ ის არის, ის
 დასაბრძვებელი, ის, სიცოცხლეს უქმარება ქმარს. ეჰ,
 მე ხომ გამოკვდილად და ღმერთმაც მშვიდობა მისცათ...
 რაც თუშინ თუელი ერთად ჩამითავლას, ორა თუშინად
 ცოლის ჩემად მიბობს იმ ღედამაც განსთლებულმაც გზა
 დამოლოცა... ძან შორს ვიყო, მან ქალბინდამ აქამბის
 მსელად მისვლა-მოსვლა, ვისაც ვიბე ცარიელი აქის...
 ვამატარის დასარტვაც კი მისნებოდა, მშინ გულის ხლო-
 მს კვლარ იწყოდა... მართლია! წიგნებსაც ვეჩავიბიდა,
 მაგრამ რა, ნაველი და ვავარი არა მცოდებოდა. რავი
 წაველ, ვახსენე ჩემი სლოცებები, ვარდაწვეტი რატორც
 იყო გამტარებინან ის ერთი წელაწყდა, მაგრამ ო რე-
 რი თითქოს ჩემს ვამბრზედ მტრის მტრად გატრიალდა.

ნათქვამად ღხინი გაუჭირებლად არ ინახებოდა, ერთი განსით, როგორც დამატებობს ასეა ბედა. ამ გულში ჩაბრუნული კარდი შეუბრუნებლად სტენობდა; დედა, მის შხის სხივები აღმდგურად ჩასტყუროდნენ და კერ ჩაწვდიონთ თავიანთი სითბო... ყოველ დამ სიზმარში თავდუნნი მიდგას ზედა სუშო. ესტუმბობდა იმის ცქერით, მკერამ ითვლებს ნებისველი თუ არა, კერძობილი, რომ სიზმარი თუა და ნამდვილად კი მოკვთობობილი ბუნებურებას. სანდახან მომქეცებობდა, რომ იმ მადლატობდა. მას, მკერტის-მკრად დამრია სული ამ ოსკრამ სიუჯარულმა, მკრტის მკრად—ჩილაღანარაგ ნაღველიანად სოსანამ.

— ეხლა ხომ მოეწიე სურვილს, რაღა გიმავს, შვილო, დემრთმს გავაბუნებოროთ. დედა-შვილობამ არც სუშო აილა კეილი ცნობურებაში. იმ გავლევადობს და ცაბტუნეიანმა მკრტის-მკრად იმწუხარა შენი წსვლა, იმის ზირზე დიმი არავის დაქნასავს, რაი აქ აღარა ხარ... არა, ეველა, ეველა და რატომ არ შემატყობინე, რომ ასე მალე მოსკადობდა?.. ჩვენებანთ ბუჯო მოავიდა გუშის, შენი ახბავი კი მითსრა და მოსკადობდა კირინტი არ დაუძრავს...

— იმან არ იცოდარა, მე თვითონ მინდობდა უცხად მოკსოვლიყავი, უფრო გაიმბობდათ.

— უი, შენ გეხატვალე, როგორ არ მიაძმ, შვილო! განა არა დღეს დილით კატკატმა შემომხსავლა და შემომხსავლა; დანდილი მაქვს, როცა კატკატის ხმას გაეგორონებ და სწკეროსნო ამქეჯება, უსათოვად განსხარულს რასმე ან ვახხავ, ან მკრტეის ვინმე და შენკად სსსია-მოკროც არავინ მომიავილობდა, დაუმატა მოსკრებულმა და ჭეშსავება დაჯგო.

— სულ-სადები ფული ხვალ მიუტნოთ, დედა, დაგვიანება აღარ შეიძლება, წარმოსთქვა სოსანამ კარგა ფიჭის შემდეგ.

— გეგრე ჭქენ, შვილო, გათრუნეს და როგორცა სკობადეს იყო მოავიქნეთ... კარგა ხანს ილაღანარაგ და დედა-შვილობა და შემდეგ მოსკენებს მისცენ თავი, თუმატა კი სოსანას მილი გუტუდა, რადგანაც ფიჭებმა ჩვეულებებისამებრ, სუშოსკენ გაატრცეს.

II

იმ დროს, როდესაც სოსანა ტუბილს მიღს მისცემოდა, ზურანა ბერძინის სხლში წითელასუნან შედარებულად სუშო გავიგნებულა იჭვა. ჩაჭარსლებული თავდობი გავტყურობით მიკერებინა ერთის ადგილისთვის. სახეხვად წითელი ღაჭები გდაჭკროდა, ჩათვისებულ, ჩაშავებულ ტუჩებს მალამლ ანძრეკდა, თითქო რაღასიც თქმს უნდო, მკერამ გამკონე არსით იყო... კარგა მოშობობით, ოთახის მკორე მხარეს სამი ბავშვი აკრთოვე შედარებულები იჭენ. კერას ახლო კედლისთვის მივეუ-

და ზურგი ზურანას და რაღაც ფიჭებს მისცემოდა. ავასტყოფ ბავშვებს თავით უდგათ წითელ-სუფროსა გდაფარებულა სვამი, მახვდ კლაკენ ზაწარა ბურები, მჭერება-სისვა-და-სისვა ფერი ნაჭრები, დღოფილები, ბაირასები, წითლად დაღებული კეერცები და სხე... ეს განსლად ბატონებისთვის განზიდო სუფროს. მელანს დაბალი ხმით აიგინას კუნებობდა შეკლებს:

იგი ნანა, ვარდო-ნანა, იავ-ნინოა!
 ბატონებო, მწკალობლებო, იავ-ნინოა!
 იასა ვკრფე, ვარდას ფინივე, იავ-ნინოა;
 ჩემს ბავშვებს უშეღავათო, იავ-ნინოა!

მელანს წამოგდა და ხელების კანწით ჩამოყარა:

ბატონების ბალშოია, იავ-ნინოა!
 თეთრი თუთა ასხიაო, იავ ნინოა!
 ჭალს ვიყავ, ჭალა ვნახე, იავ-ნინოა!
 ვერბევი ვერბეხედ ვხვოლა, იავ-ნინოა!
 თეთრი ზღვიღანა წამოვედით, იავ-ნინოა!
 შვილნი ძმანი, შვილნი დანი, იავ-ნინოა!
 შვილ სოფელს მოვერფით იებთავ-ნინოა!
 შვილს სოფელს დავეკმთ კარავსა, იავ-ნინოა!
 რაჯორც მოსვლით გავახარებთ, ისე წასვლითაო!
 ნანა, ნანა, ბატონებსა, იავ-ნინოა!

მელანამ გაათავა თამაშობა, მოუყდა ბავშვებს და ჩილაღანარაგ.

— ბატონებო, აგრემე თქვენს გზას და კვალს უხარინათ, უშეღავათო ჩემ ზაწარა იღასა, იფიფას და დაროს, სუტეშს სუ მოავლებთ!

ამ სიტყვებზედ ზურანამ ამოიოსრა და მიუბრუნდა ცოლს.

— დედა-კარც, მისედე სუშოს, იჭნება იმასაც უჭირს რამე!

— ნეტაი სექმე გავწივეტია! მისსხვადავი რა აჭეს? შენა გეონია ბატონები არ დაიფურებენ?! მაგას არა მოკრება რა, სუ გემინია!.. ნახე ხვალ—როგორ იფიქს! იჭნე-რა ვუტეხ ადგის... მაგისმა სიკვდილმა, მიკვლავე, როგორ არა! სულ მაგახე ეფიჭობს სწორეთა... ჭა, ჩიტებსს-კით დაფითანებულა სვლი-სვლამათი შვილები თავლებ-დახუტულები მიწანან მაგ დასარამკვებელის მიწეხით.

— ეგ რა შუაშია მერე? ბატონები მთელ სოფელს მოსდებიან, მარტო ჩვენ ხომ არა გუყვანან?!

არა, არა, ეგ განსლადით იმითი შემომხატებულა, ეგა. ზირკლად თვითონ არ განსდა ავათა? აი, ეგძმ გამოქვლებია თავის სწორას და ამხანავს, აჭანდე! წარმოსთქვა მელანამ და სობრახისგან ტუჩები დაეპრანჭა.

— ნახე, დამიანო, არ გუყურება ჩემი ღაღანარაგი? შესმისა ზურანამ და მისისხნად წარბები შეკარა.

— რას მივეუბრები, კარო! იქნება გეგონოს შემაშინო? მინამ არა ჯამე რა! არ მინდა და არ მივალ... აილა! შე და ჩემს დემონთან, საკვდილი ურჩქვინა, მე ურეღურს ყველასასვანს მოძულეხას! წამოწაწმტებული ასვროდა მომწამდელს სიტყვებს ქელანს.

ბურბანს უნდადა წასწვდენოდა მეუღლეს ბუწუწუბოში, მაგრამ განსენდა, რომ ბატონები გაჯვარდებოდნენ. თავი შეიშვარს, წამოდა და დაიბნეუბოდა შვიდას ნუშოსთან, რომელსაც კარგად ეუფრებოდა ამითი ლანარაკი.

— როგორ ხარ, შვილი? ჩაკეთხ ეს, მაგრამ ნუშომ ხმა არ გაცდა, თვლები მოსუჭა, თავი მოამბინარა.. ბურბანამ შეატყო შეიდას, რომ არ ესამოივნებოდა ამისი ლანარაკი და უფრო წახანდღვანებული თოფანკარავით გამობრუნდა. შელანას კი უსაროდა, უსაროდა, რომ ნუშომ უნასუსოდა დასტოვა თავისი მშობელი და გამარჯვებული თვალთი შეხვდა ქმარს, თითქოს ამ შეხვლით ნიშნს უკებდა. ნუშომ სიფხისავანს აღვხნებულ თვლები გააღვესა გებრუნებულ მამას და მდურარვრეკლები გადმოლავარს აღანდაბებულ ლოყებზე.

ბატონები არ იწუხებენ! ამითი იმედი მაქვს, უსათუოდ შეიბრალდებენ, სამუდამოდ მოსვენებას მისცემენ... შელანათი ლარ უკვე... მერე ვინს სთხოვა შელანათი, ვინა? სოსანამ თვდა დასწვდა, კვა მთავრო, ერთი წელი წადა, რაც ლარ მოუხვდინა ამ სოფლისკენ. აქამდის ბატონა ქვალადის ნაფხრეწს აწოდებდა ხოლმე და კხდა ისიც კი დაიშურა ამითივანს... ექვ, როგორც თვალთ შორს, ასე გულთ შორსა... გაცის გულში დიდხანს არა დგებარა. ის იტვლებს, როგორც მარტის დღე... ნუშო ცხადით ატოვებდა თავს, რომ თანდათან უარესობაში შედიოდა, სიღნეუ კმატვებოდა, გონება დაუძმობდა; ამან დიდხანს გულარ შესძლო ფიქრი. თვლები აუბრჭყვიადენ... ტუწები დაანძობა, ბატონასანს დააშტუ და რასასვან და შექვტე მიიღულა.

ანასტასია ე. ისთავი

(შემდეგი იქნება)

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წერეთლის

ბანსხალეპანი

საბალიხსია წარმოება

„როკპვი“

მიხილო სტეფანეს მის ბეთანიშვილისა ქ. ბათუმში.

ამ ბაღში მოჰყავთ ცხელი ქვეყნების, ორანჟერის, და სახლის მოსართავი მცენარეები. აგრეთვე ისცილება იმათი ნერგები და ყვავილების ძირები.

რადგან ქ. ბათუმში ცხელი, თითქმის ტროპიკული ჰავაა, ამისგანა ბეთანიშვილის ბაღში მოჰყავთ და უფლიან ძვირფას ტროპიკულს მცენარეებს, რომელნიც ჩრდილოეთის გრილ ჰაერში არ ხარობენ და მსურველთ შეუძლიანთ მათ გემოვნებისამებრ მოიპოვონ ყოველნაირი ამგვარი მცენარეები, რომელნიც ოთახის თბილ ჰაერში ხარობენ.

ბეთანიშვილის ბაღში არის ამ ჭამად ორასი ჩანის ფარდისა, ბურბონისა, რემონტაციეისა და სხვა ნაირი ფარდების ნერგები. ხეზილის ნერგები საუკეთესო რუსეთის დეერობის გვირისა, ორისა და სამის წლისა, ფიკეული და ლიბანოს კედლის მგზავსი ხეების ნერგები; ჩირკვეული მცენარეები ყოველგვარნი, რომელნიც მუდამ მწვანობენ, ანუ რომელთაც ზამთრობით ფოთოლი სცივით.

სია ამ მცენარეებისა დაბარებისათანავე უფასოდ იგზავნება.

გამოვიდა და ისევიდება
ყველა ქართულ წიგნების მაღაზიაში
უილიამ შამსაიჩის

ტრაველია

ჩიქარლ მისაამ

ინგლისურიდან ნათარგმნი
იგ. მაჩახლიასგან
შასი ორი აბაზი.

გამოვიდა და ისევიდება ნახატებიანთ

„ვეფხის ტყაოსანი“

„ჯეჯელის“ რედაქციის გამოცემა
შემუშავებული გ. იოსელიანის მიერ
მოზრდილ ერმათოვის

ფასი ხუთი შაური. დაბარება შეიძლება „ჯეჯელის“ რედაქციიდან.

გამოვიდა მეორე ტომი

აკაკი წერეთლის

თხსულებისა და დაურსკდება ამ დღეებში
„წიგნების გამომცემელ ახანაგოზის“ აგანტავს
ფასი ერთი მანეთი